

Az enszó bűvöletében

Újházi Adrienn-nel Lábadi Lénárd beszélget

– 1995-ben születted Újvidéken, középfokú tanulmányaidat a Bogdan Šuput középiskola formatervezői szakán végezted el, ahol a generáció diákja lettél.

– Pályázatszerűen működött a dolog. Leltárba kellett szednünk, hogy pontosan mi mindenben vettünk részt a középiskola négy éve alatt. A bizottság, amely a tanárainkból állt, végül úgy döntött, hogy engem választanak a generáció diákjának. Nemcsak az iskola falai között nyújtott teljesítményünket vették számba, hanem az intézményen kívüli szorgalmat is, ugyanis nem mindegy, hogy a diák a szabad idejében is szenvedélyesen foglalkozik-e a művészettel. Nekem mindez óriási lendületet adott a továbbtanuláshoz.

– Olyannyira, hogy jelenleg az Újvidéki Képzőművészeti Akadémia festő szakos hallgatója vagy, 2016-ban írtad be a harmadik évet. Rettenetesen fiatal vagy még, de lassan szembesülnöd kell azzal, hogy az akadémista és a hivatásos művész pozíciója között hatalmas a különbség: rengeteg idő és számos kiállítás. Szerinted mikor lehet egy alkotó elég bátor ahhoz, hogy művészként határozza meg önmagát?

– Sokévnnyi munkára van szükség ahhoz, hogy az ember művésznek nevezhesse magát. Ez egy rendkívül személyfüggő és összetett folyamat. Különösen sok időt, szeretetet és akaratot igényel ez a pálya. Olyan életmódot kell folytatni, hogy minden egyes nap a képzőművészet jegyében múljon el. Legyen például szó arról, hogy fölkelünk és levázolunk valamit a fűzetünkbe. Sosem az iskolai elvárás miatt kell alkotni, mert aki csak a tanári nyomás hatására tud bármit is kezdeni a tehetségével, az a személy az akadémia után nem tudja majd kezelni a hirtelen rá zúduló szellemi szabadságot. Inkább intuitív módon kell hozzáállni az alkotáshoz, és lényeges a saját akarat. Szerintem ez a két aspektus a leglényegesebb egy karrier alakulásának a szempontjából. A magasművészet egy egész életet követel.

– *Ti az akadémián akarva-akaratlanul is a tanáraitok hatása alá kerültek. Szerinted meddig jótékony egy alkotó művészi alakulásfolyamatára nézve a mentor vizuális vonzasköre?*

– Elhanyagolhatatlan a tanári hatás, főként a kezdeti években, de természetesen csak mértékkel. Egy festőt technikai szempontból kell nevelni, ez ugyanígy működik a grafikusok vagy a szobrászok berkeiben is. Amikor egy fiatal képzőművész elkezdi megalkotni a saját világát, akkor véleményem szerint a tanárnak az a feladata, hogy hasonló művészeket ajánljon a figyelmébe, útba igazítsa. Ebben az esetben a hatás lehet csak vizuális, csak szellemi, vagy mindkettő. A mentornak igazodnia kell a diák érdeklődési köréhez, ízléséhez. Főként ösztönöznie és támogatnia kell. Semmiképpen sem szabad, hogy túlságosan a saját képére formálja a pályakezdő alkotót. Minél több lehetőséget, példát kell felkínálnia, de úgy, hogy a diák se zavarodjon túlságosan bele a hasonló vizuális világok hálójába.

Nekem a kezdetekben például a vezető tanárom nem mondott egyetlen művészt sem, hanem egyedül kezdtem utánanézni a különböző országokban fellelhető életműveknek. Amikor beírtam az első évet, akkor az összes munkát, amit minőségesnek tartottam, körülbelül tízet, elvittem a tanáromnak. Sokáig nézegette őket, és megkérdezte, hogy ezek közül melyek a legkedvesebbek a számomra? Akkor az üvegtálba ütött nyers tojásokat ábrázoló képeim voltak a legkiforrottabbak. Szerettem ezeknek a kontrasztjait, az átlátszó és fényes felületeit. Akkor annyit mondott, hogy nézzek utána alaposabban a tojás szimbolikájának.

Egyébként a festészet mellett a másik szenvedélyem a főzés. Ez a két világ egyetlen inspiráló kölcsönhatássá forrt össze bennem. A kettő között több közös vonást is felhozhatok, mint például a felkészülést, az anyagok előkészítését, a textúrák és a színek használatát és keverését, valamint a végeredmény prezentálását.

Újabb fontosnak tartom a textúra tapintásvágy-keltését, mostanában ennek az érzetnek az elérésére törekszem. Emiatt lényeges az első sorozatom az első évfolyamról, amelyet akril festékekkel, földdel, gézzel és más atipikus festészeti anyagokkal dolgoztam ki. Azok az elemek, amelyeket most felsoroltam, harmadéven újra a vizuális eszköztáram kihagyhatatlan elemei közé kerültek.

– *Té és Vass Szabolcs is igen sokáig foglalkoztatok a tojás szimbólumával. Egymás törekvéseiről mit sem tudva hoztátok létre ezeket a képeket?*

– Ez igazából teljesen véletlenül alakult így. Amikor ezeket a tojás-festményeket készítettem, nem volt tudomásom arról, ő is tojásokat csinált. Nagyon tetszenek a munkái, érdekes volt találkozni más szerzőnél olyan

motívummal, amellyel én is előszeretettel kísérleteztem. Ő a tojást grafikai eljárásokkal hívta életre. De pont ez az izgalmas a művészetben, hogy egy és ugyanazon motívumok és szimbólumok hogyan jelennek meg a képzőművészeknél. Minden egyes ember más szemszögből figyeli a természet elemeit. Semmit sem lehet egyetlen perspektívából meghatározni. Sosem szabad megengednünk, hogy a környezetünk meggátoljon minket az alkotásban. Legyen az bármilyen hátráltató tényező.

– *Nemrégén én is vásároltam tőled egy alkotást. Mindig az Ovum et ovalis című kiállításod anyagával szoktam párhuzamba állítani, ahol megkövült tojásokat festettél. A birtokomban lévő kép esetében is fölsejlik a szimbólum, de ez már nem a megkövülést, hanem a természet lebontó, magába építő folyamatait szenvedti el...*

– Igen, és bűzát is használtam azon a képen, csírázás előtti szakaszában tettem a képre. Festékekkel és lakkokkal tettem terméketlenné a magvakat. Valóban megjelenik egy ovális tojásra emlékeztető alakzat, amely nyitott, nincs bezárva, a magvakkal ellentétben. Annak a képnek az esetében az a kérdés foglalkoztatott, hogy egyszer vége szakad-e az „örök” körforgásnak, és ha igen, az hogyan végződik.

– *Kik azok a művészek, akik a képi gondolkodásukkal és/vagy esztétikájukkal eljuttattak a mostani fázisokig?*

– Alberto Burri például égette a munkáit, ezt a technikát most harmadikban újra elővettem, ugyanis elkezdtem nagyobb alapokon dolgozni, újabb anyagokon kísérletezni. Yves Klein és M. Rothko esetében a felhasznált színek voltak a meghatározóak. Lényeges, hogy egy képzőművészeti alkotás redukáltsága a színek szintjén is megtörténjen. Tudni kell, hogy az a szín miért pont ott van, és mit jelképez az adott helyen. Csak úgy birtokolhatnak jelentést, ha nincsenek feleslegesen felhalmozva. Néhány digitális munkámon a színeket teljesen mellőzöm, mert fölösleges tényezők lennének, amikor csak a formákra terelném a figyelmet, akkor kiirtom a többi mellékes dolgot.

– *És Jiro Yoshihara?*

– Ő egy japán mozgalom tagja, mostanában fedeztem fel magamnak. Megállás nélküli köröket festett a maguk végtelen egyszerűségében. Általában a feketét, a fehéret és a pirosat használta. Az ő munkássága szolgált alapként ahhoz, hogy rátérjek a körformára és annak jelentéseire.

A kör egyébként is mindig a munkáim alapja volt, ami az élet végtelen ciklusát definiálja. Például a tojások is hasonló szimbolikával rendelkeztek. Nem tudom elképzelni, hogy a vizuális világomat amorf vagy körfor-

ma alkalmazása nélkül építem fel. A természet alakzatait szeretem. Sosem vonzóttak a konstruktív alakzatok.

– A mostani munkáid és a korábbi motívumaid is párhuzamba állíthatóak a japán képzőművész munkáival. A körforma mindkettőtöknél a teljesség, a természet és véget nem érő körforgás motívuma.

– Ennek az alakzatnak van egy elnevezése, mégpedig az enszó, amely a végtelenséget, a tökéletességet hivatott képviselni. Sokszor magát az univerzum erejét jelképezi. Ezek a körök a japán kultúrában egy ecsetvonással készíthetők, amely spirituálisan készíti föl az embert a munkára. A természet elemei, az egzisztencialista hozzáállás képezi a nemzetközileg is elismert képzőművészek egyik nagy táborát, és az általam kedvelt munkásságok is onnan kerültek ki.

– Jól érezhető, hogy az enszó révén számos dolog kifejezhető, és az eddigi munkáid is nagyon szépen hozzácsonyolhatóak, formailag és motívikusan egyaránt. A te esetekben úgy válik igazán értékessé ez az egyetlen vonás, ha ismerjük az összes többi munkád is. Feltűnt, hogy előszeretettel ötvöződ a digitális technológiával...

– A *Razlike* kiállítás felfrissülés volt a számomra, új kiindulópontokat kerestem. Erre az eseményre egy installációval álltam elő. Egy fehér doboz alkotta, amelyen kilenc kémlelőcső volt található, a dobozon belül pedig egy képernyő kapott helyet, és ennek segítségével fotókat, gifeket, videókat tudtam lejátszani a belső üregben. Magok szolgálták a belső, vizuális anyag alapjaként. Egy audiovizuális projektet valósítottam meg, ugyanis a dobozból fülhallgatók révén hanghatások is érték a szemlélőket. Amikor beletekintettek ezekbe a kémlelőcsővekbe, nagyított állapotban láthatnak olyan folyamatokat, amelyek a növényekkel növekedésük közben történnek. Csíráztattam őket, és mikrorészleteikben jelentettem meg ezeket. A doboz tetején egy akváriumban pedig a búza is helyet kapott, amelyről a fotók is készültek.

A természet és a technológia kölcsönhatása számomra nagyon izgalmas terület, mivel a technológia uralja a hétköznapijainkat. Meg kell találnunk a technológia felé billenő világunkban a harmóniát. Az installáció esetében az a kicsi mag is elemi szimbólummá nőtte ki magát. Minden egyes mag egy élőlény, akár a lelket is jelképezheti. Az a sok magvacskas egy csoportos, kollektív rendszert képvisel, digitálisan megjelenítve. Ezzel a komplex installációval szerettem volna rámutatni arra, hogy az emberek a jellegzetesen digitális technológiát alkalmazó korszakunkban újra a természet felé fordulnak. Kezdünk rájönni arra, hogy hiányzik nekünk a természet.

– Így olyan természethívő kultúrákkal teremtessz kapcsolatot, amelyek szerint minden növénynek, állatnak lelke van. Később a Razlike kiállítás installációjának elemeit közzétetted különböző internetes oldalon, mint önálló alkotásokat.

– Igen, a kémelelőcsőt eleinte felhasználtam fényképezéshez, ezt a fényképezőgép elé helyeztem, de gyorsan le is váltottam, mivel a fotók nem voltak elég élesek. Később teljesen digitális megoldásokhoz nyúltam. Az számomra is meglepő volt, hogy sok szemlélő bolygókat látott, de számos olyan visszajelzést is kaptam, hogy ezek mikroorganizmusok. Egy idő után valóban elkezdett foglalkoztatni a dolog, hogy mennyire egyforma és összehasonlítható elem a mikro- és a makrovilág. Valójában egy dimenzióként is lehet őket kezelni, mivel minden létező rendszer nagyságát az általunk elfoglalt pozícióból határozzuk meg. Minden nézőpont kérdése. Az ember maga is lehet a mikro- vagy a makrovilág megtestesülése.

– A két említett véglet arányait szeretted volna érzékeltetni akkor is, amikor a tojást és a magvat helyezted el egyazon kép keretein belül?

– Most megint visszatérek a tojásformákhoz, mégiscsak az volt mindennek a kiindulópontja. Egy ilyen munka magvakból épült fel. Egy letisztult fehér alapon alkalmaztam barackmagokat, amelyek könnyen összeköthetők a tojással és a kör alakzatával is. A magvakat bevontam gézzel. Ebben az esetben is az átalakulás egyik stációját szerettem volna bemutatni. Végül annyira jól működtek egymással ezek az anyagok, hogy készítettem egy sorozatot, hasonló miniatúrákból. Ezekkel a munkákkal részt vettem több kiállításon is.

– Fontos-e számodra a nőiesség kifejeződése? A munkáid esetében nehezen lehet elkerülni a születés- és termékenységértelmezéseket, ugyanis a felhasznált anyagok és motívumok is ezek szolgálatában állnak.

– Valóban a munkáim jellegzetességei közé sorolható a nőiesség. Az alkalmazott anyagok, mint például a termékeny föld, a magvak, vagy ezeknek a motívumai teszik lehetővé, hogy a poétikám egyik fő jellemvonása a nőiesség legyen. Mindezekkel párhuzamosan feltűnik a dualizmus is, amely az esetemben a folytonos egyensúlykeresést fejezi ki. Általában később látom meg a képeim motívumai és filozófiai közötti mélyebb összefüggéseket. A digitális munkák, a festmények és a miniatúrák is összecsengenek egymással, amely számomra a munkafolyamat végén vált igazán átláthatóvá.

– Festő szakos létrede elenyésző mennyiségű munkád készült vászon alapra. Több fiatal festő esetében is észrevettem már, hogy irtóznak az autentikus eljárásoktól, és amint lehet, elkerülik ezeket...

– A vászon túlságosan behatárol, nem kielégítő a számomra. Amikor ott állok előtte, túl érzékenynek és érinthetetlennek érzem. Olyan erősebb alapokra van szükségem, mint például a falemez. Legújabbban szigetelőlapokat használok. Megfelelőnek tartom ezt az anyagot, mivel könnyen szállítható, és rendkívül olcsó is. A jelenleg használt technikához teljesen megfelel. Néha égetni is szoktam őket, amivel variábilis minőségű textúrák érhetőek el.

– *Kevesen tudják, hogy téged rokon kapcsolat fűz Vinkler Imréhez. Hogyan éled meg ezt a kapcsolatot? Teher vagy inspiráció?*

– Inkább motivál, mint súlyként nehezedik ez a rokon szál a vállamra. Körülbelül öt éve derült fény erre a kapcsolatra, középiskolás éveim alatt. Vinkler Imre apám családfájának a termése. Egy alkalommal nagyapámmal nézegettük a régi családi albumokat, és az egyik fekete-fehér fotón feltűnt egy ismeretlen fiatalember, sötét francia sapkában, egy csomó könyvvel a háttérben. Nagyapám sem tudott róla sokat mesélni, mert ő is úgy emlékezett rá, mint visszafogott, magányos emberre. Gyerekkorukban közösen játszottak, néhányan voltak unokatestvérek. Imrét viszont más foglalkoztatta, nem a játék. Jobban szeretett egymagában lenni. Nagyatám-tól tudtam meg, hogy festő és rajztanár volt. További kutatásokból megtudtam, hogy Belgrádban fejezte be az akadémiát, azután pedig aktív képzőművészként tevékenykedett. Járt Bécsben, Párizsban, Amszterdamban. Sajnos, vele megtörtént minden képzőművész rémálma. Képeinek nagy része elégett a halála után. Ma már múzeumokban, magángyűjteményekben lehet néhány alkotást látni tőle. Rokonaimnál is található néhány. Amióta fény derült erre az összefüggésre, azóta hajt a kíváncsiság, hogy egyre többet megtudjak a munkásságáról és a személyéről. Családtagként könnyebben hozzá tudok jutni a róla készült fotókhoz, az általa festett képekhez. Egyébként 2017-ben lesz halálának ötvenedik évfordulója. Nem szeretném szó nélkül hagyni ezt az alkalmat. Vannak már terveim a tiszteletére.